ЛЕКЦІЯ 7. ОРГАНІЗАЦІЯ ТА СУДДІВСТВО ЗМАГАНЬ З ВОЛЕЙБОЛУ

План

7.1 Ігрова зона, ігровий формат, тайм-аут та заміни.
7.2 Обов'язки суддів.
7.3 Взаємодія членів суддівської бригади.
7.4 Покарання учасників команди за неправильну поведінку під час гри.
7.5 Жести суддів, протокол змагань з волейболу

Основні терміни і поняття: Ігрова зона, ігровий формат, тайм-аут та заміни. Обов'язки суддів. взаємодія членів суддівської бригади. Покарання учасників команди за неправильну поведінку під час гри. Жести суддів, протокол змагань з волейболу

Волейбол - командна спортивна гра з м'ячем двох команд по 6 осіб у кожній. Гравці однієї команди, використовуючи не більше трьох ударів будь-якою частиною тіла вище пояса, направляють м'яч через натягнуту над майданчиком сітку на бік іншої команди так, щоб він торкнувся майданчика в її межах чи був відбитий противником з порушенням правил гри.

7.1 Ігрова зона, ігровий формат, тайм-аут та заміни

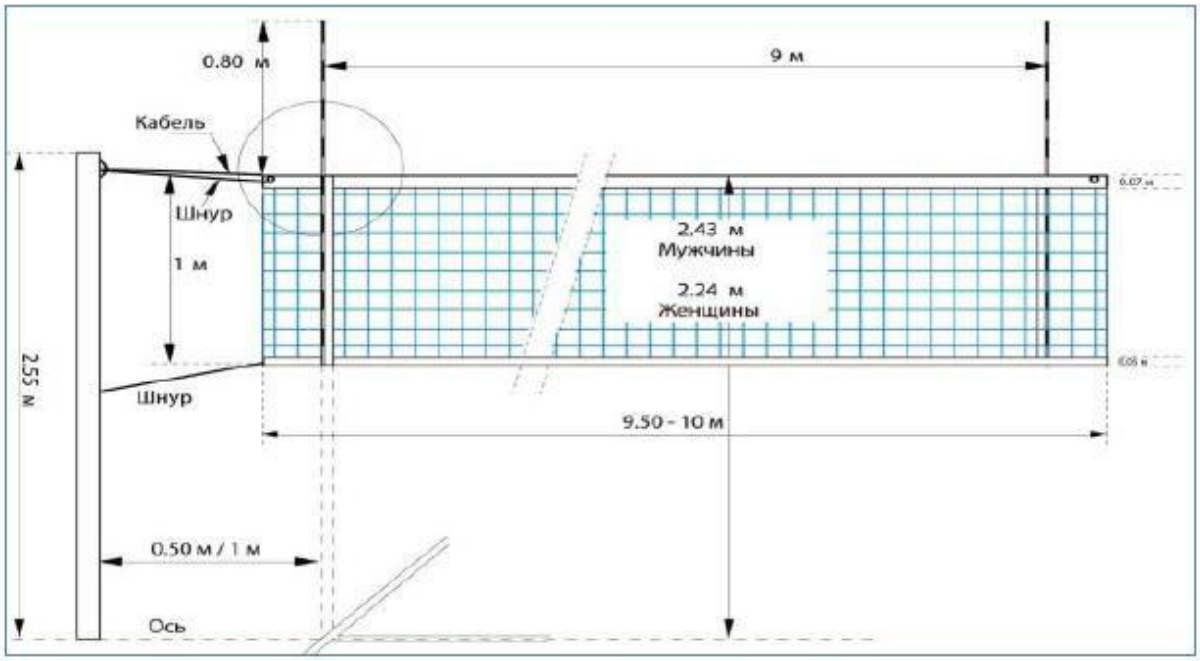

Ігрове поле включає ігровий майданчик і вільну зону. Воно повинно бути прямокутним і симетричним.

Розміри:

1 Ігровий майданчик 18 х 9 м

2 Вільна зона 3 м з усіх боків ігрового майданчика

3 Ширина всіх ліній ігрового майданчика 0,05 м

4 Мінімальна висота вільного ігрового простору над ігровим полем 7 м від ігрової поверхні.

Майданчик за кількістю гравців умовно розділено на 6 зон. Після кожного переходу право подання переходить від однієї команди до іншої в результаті розіграшу очка, гравці переміщаються в наступну зону за годинниковою стрілкою.

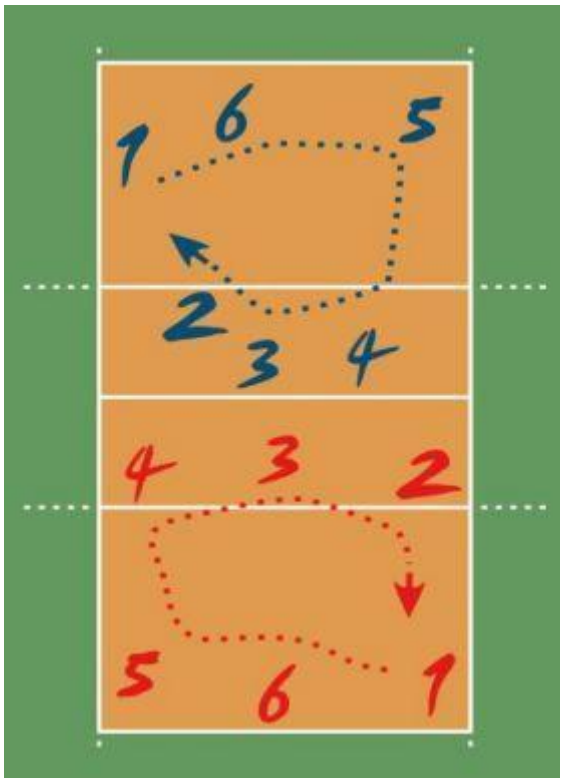

Ігрова зона

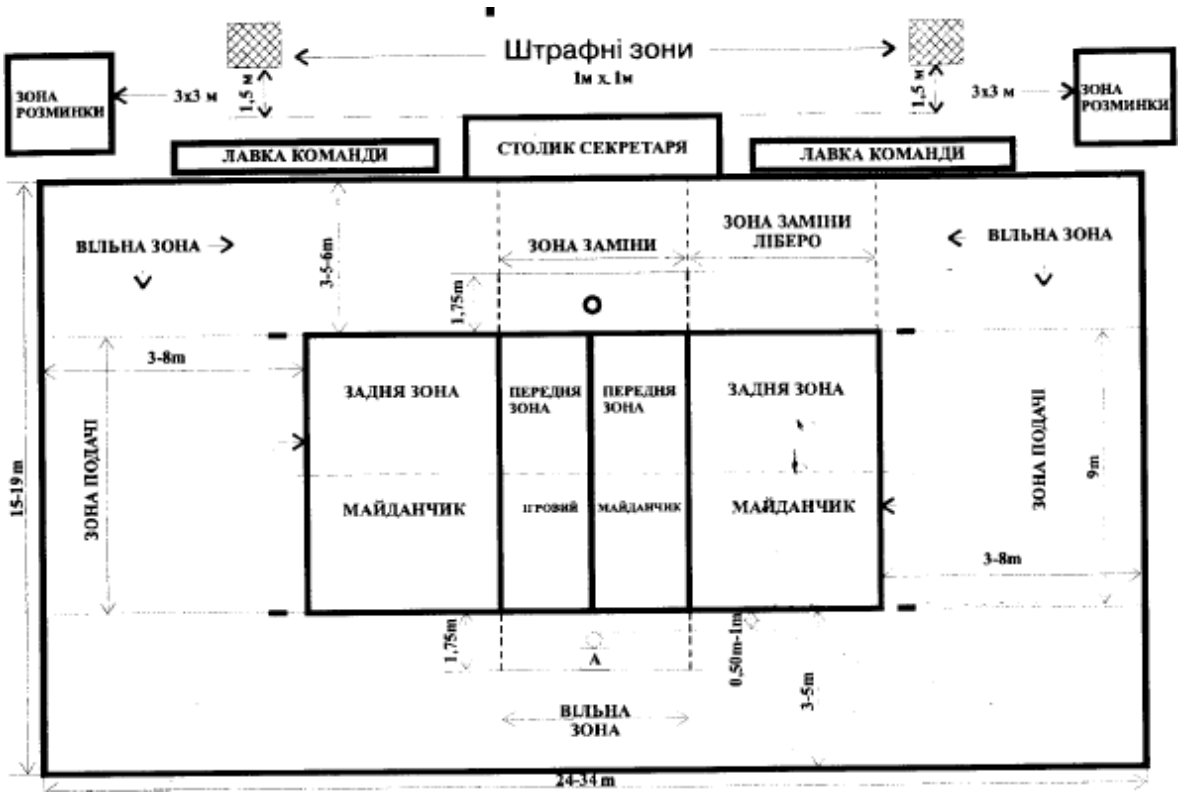

Ігровий формат

1 Партію виграє команда, яка першою набирає 25 очок з перевагою мінімум в 2 очки.

2 Максимальна кількість партій – 5.

3 Заключна 5-та партія грається до 15 очок з мінімальною перевагою в 2 очки.

4 Переможцем матчу стає команда, яка виграє три партії.

5 Інтервал - це час між партіями. Всі інтервали тривають три хвилини (між 2 і 3 партіями інтервал може бути збільшений до 10 хвилин).

У вирішальній 5-ій партії, як тільки команда набирає 8 очок, команди без затримки змінюються майданчиками і розстановка гравців залишається колишньою.

Тайм-аут та заміни

1 Кожній команді дозволяється отримати максимум два тайм-аути і шість замін гравців у кожній партії.

2 Тривалість тайм-аутів 30 секунд.

3 Гравець стартової розстановки може вийти з гри та увійти знову тільки один раз в партії і тільки на свою колишню позицію в розстановці.

4 Гравець, що замінює, може увійти в гру на місце гравця стартової розстановки, але тільки один раз в партії, і може бути замінений цим же стартовим гравцем.

5 Видалений або дискваліфікований гравець повинен бути замінений за правилами заміни, якщо це неможливо, то команда оголошується неповною.

7.2 Обов'язки суддів

Для проведення зустрічі створюється суддівська бригада. Положенням передбачається певний склад суддівської бригади в залежності від рангу змагань.

При проведенні змагань всередині навчальних закладів зустріч обслуговує один суддя. У цих випадках незамінний прилад для суддівства змагань з волейболу, з допомогою якого суддя, що проводить зустріч, веде рахунок у партіях, контролює правильність замін і т. д. Після закінчення зустрічі судді залишається тільки заповнити результат зустрічі в спрощеному бланку протоколу змагань.

При проведенні змагань серед ВУЗів зазвичай одну зустріч проводять перший суддя і секретар зустрічі, який веде протокол гри і виконує функції другого судді.

При проведенні всеукраїнських змагань на одну зустріч призначається бригада з дев'яти суддів: перший і другий судді, секретар зустрічі, суддя-інформатор, оператор табло або лічильник очок, четверо суддів на лінії і шість подавальників м'ячів, а на міжнародних змаганнях ще два протиральника майданчику.

Тільки першому і другому суддям дозволяється давати свисток під час зустрічі. Всі інші члени суддівської бригади строго у відповідності зі своїми повноваженнями можуть встановленими жестами звертати увагу першого судді на порушення гравцями правил змагань.

Секретар зустрічі в разі порушення черговості подачі повідомляє про це другого суддю, який приймає остаточне рішення зупинити зустріч. Якщо зустріч проводять два судді (перший і секретар зустрічі), то при порушенні розстановки секретар повинен свистком зупинити зустріч і пояснити команді характер порушення («розстановка» або «подача позачергово»).

Перший суддя дає свисток на виконання подачі, який сповіщає про початок ігрового дії. Після свистка протягом п'яти секунд гравець повинен виконати подачу.

Перший і другий судді свистком зупиняють гру тільки тоді, коли точно знають, що була зроблена помилка, і коли їм зрозумілий характер цієї помилки. Якщо ігрова дія закінчилася, навіть у разі фіксації очевидної помилки (м'яч після подачі потрапив у центр сітки, приземлився далеко за межами майданчику або після нападаючого удару безперешкодно впав в центрі майданчику) судді зобов'язані дати свисток на зупинку гри.

Тут вони повинні послідовно виконати наступне:

- офіційним жестом показати характер допущеної помилки;

- показати номер гравця (жестом пальців) або вказати на гравця, який вчинив цю помилку, жестом руки вказати команду, яка повинна подавати після здійснення даної помилки. Іноді суддя не може визначити гравця, якого торкнувся при блокуванні м'яч. У таких ситуаціях він показує на гравців, що беруть участь у блокуванні. Робити це потрібно не поспішаючи, кожен жест повинен бути добре видний гравцям команди і глядачам та зрозумілий їм.

Суддя зустрічі повинен стежити за дотриманням правил змагань та спортивної етики. Щодо ідентичних порушень він повинен приймати однакові рішення. Якщо він припустився помилки при визначенні порушень гравцями правил змагань і усвідомив це до введення м'яча в гру, то повинен скасувати своє помилкове рішення.

Коли ігрову дію не припинено через порушення правил змагань, суддя зустрічі повинен офіційним жестом оголосити «спірний м'яч» і запропонувати команді, що подавала до цієї ігрової дії, виконати повторну подачу. У цьому випадку очко жодній з команд не додається. Така ситуація можлива:

- після вчинення гравцями обох команд обопільній помилки (м'яч над сіткою затриманий гравцями різних команд);
- суддя помилково зупинив гру;
- перший суддя скасував рішення другого судді, коли той помилково (на думку першого судді) свистком зупинив ігрову дію;
- ігрову дію було перервано при отриманні гравцем травми;
- при появі на майданчику другого м'яча або іншого стороннього предмета.

Судді не повинні використовувати права призначати «спірний м'яч» як вихід із скрутного становища, коли сумніваються в порушенні правил і не можуть визначити винну команду.

Якщо суддя усвідомив, що перед цим він прийняв помилкове рішення, яке не відмінив, то в подальшому він ні в якому разі не повинен компенсувати це потерпілої команді, в іншому випадку він не виправляє, а посилює помилку (допускає другу помилку) і в поданні гравців, офіційних осіб і глядачів постає необ'єктивним, чим підриває особистий авторитет.

Суддям не слід вступати в суперечки з гравцями і допускати оскарження прийнятих рішень.

Недисципліновані гравці, які словами або жестами проявляють невдоволення з приводу рішень суддів, повинні бути негайно покарані відповідно до правил. У такому випадку перший суддя свистком зупиняє зустріч, щоб зробити попередження або покарати за неправильне поводження команду або окремого гравця. Якщо недисциплінованість була проявлена під час ігрової дії, то суддя повинен зупинити зустріч після закінчення ігрової дії, щоб ця зупинка не виявилася на користь команди, що завинила.

Для позначення характеру досконалої помилки або дозволу перерви в грі перший і другий судді, а також судді на лінії повинні застосовувати офіційні жести.

Жест показують протягом деякого часу таким чином, щоб він був добре видимим і зрозумілим гравцям і глядачам, а також судді-інформатору та судді-секретаря. Якщо жест показують однією рукою, то рука повинна бути однойменна тій стороні, на якій знаходиться команда, що зробила помилку (подвійне торкання, торкання сітки, м'яч в поле, перехід подачі, м'яч зачепив гравця, чотири торкання, м'яч затриманий, помилка в розстановці, перехід в ігровий простір суперника, гравець задньої лінії завдав заборонений атакуючий удар, перерва на відпочинок, зауваження і дискваліфікація до кінця партії).

Далі суддя показує на гравця, який зробив помилку, або команду, яка звернулася з проханням (перерва для відпочинку, для заміни), або на пальцях показує номер гравця.

Дія судді закінчується показом в сторону команди, яка повинна виконувати подачу.

Кожна подача виконується після офіційного жесту, яким перший суддя повинен супроводжувати свистком, що дозволяє виконання подачі.

Для суддівства змагань підбирають більш або менш рівних по кваліфікації суддів, які по черзі виконують функції першого та другого судій. Якщо протягом одного ігрового дня кожен суддя повинен судити дві зустрічі, то рекомендується спочатку виступити в якості першого судді, а потім - другого.

Небажано протягом одного ігрового дня доручати суддівство одному судді більше двох разів. Як показала практика, до третьої зустрічі зазвичай настає втома і збільшується кількість суддівських помилок.

Перший суддя виконує свої обов'язки, стоячи на суддівській вишці. Як виняток допускається виконання суддівських обов'язків сидячи.

Перший суддя повинен відрегулювати висоту майданчика або сидіння таким чином, щоб рівень його зору знаходився приблизно на висоті 50 см від верхнього краю сітки.

Другий суддя стоячи виконує обов'язки і розташовується перед столиком секретаря. Точно місце розташування другого судді не позначено - в залежності від ігрової ситуації він переміщається в зоні заміни, щоб зайняти зручну для огляду позицію.

При виконанні атакуючих дій другий суддя повинен розташовуватися на стороні блокуючих гравців і стежити за правильністю виконання блокування, причому продовжувати спостерігати за блокуючими гравцями і в момент приземлення, щоб визначити його правильність (торкання середньої лінії, сітки).

7.3 Взаємодія членів суддівської бригади

Перший суддя повинен тісно взаємодіяти з усіма членами бригади, давати можливість виконувати свої функції другому судді, секретарю, суддям на лінії. Наведемо кілька прикладів:

1 Після свистка про закінчення дії він повинен негайно звернути увагу на своїх колег:

- подивитися на суддю, що контролює лінію, біля якої м'яч торкнувся підлоги, щоб переконатися, що м'яч торкнувся майданчика або опинився за його межами;
- під час ігрової дії перший стежить як подає другий суддя сигнал про здійснення помилки (торкання, подвійний удар тощо).

2 Якщо м'яч пішов «за» від блоку, його судить перший і другий судді і судді на лінії:

- перший суддя не повинен питати тих, хто блокує, торкнулися вони м'яча чи ні;
- другий суддя дає свисток на перерву для заміни або відпочинку. У цьому випадку першому судді не слід давати повторного свистка;
- другий суддя свистком сигналізує про закінчення перерви для відпочинку. Гравці команди займають свої місця, і тільки після цього перший суддя дає свисток на виконання подачі;
- під час зустрічі, перш ніж дати свисток на виконання подачі, перший суддя повинен переконатися, що гравець, який подає, з м'ячем находиться у зоні подачі, а другий суддя готовий до продовження зустрічі (після перерв, зміни майданчиків тощо);
- перед початком кожної партії другий суддя передає картку з розстановкою гравців першому судді, щоб він у процесі гри міг точно фіксувати розстановку гравців.

3 Якщо підлога майданчику стає слизькою і гравці звертають на це увагу, перший суддя повинен дати їм можливість або протиральникам витерти підлогу ганчіркою (шваброю). Другий суддя повинен переконатися, чи дійсно підлога майданчику слизька.

4 Перший суддя повинен вживати тільки офіційну жестикуляцію.

5 Перший суддя має право змінити рішення своїх колег, а також своє власне.

Припустимо, він зупинив гру свистком, але зауважує, що другий суддя показує жестом інше рішення. В такому разі він може:

- прийняти своє рішення, якщо абсолютно впевнений у його правильності;

- переграти м'яч, якщо вважає, що помилка допущена одночасно гравцями протилежних команд;

- не погодитися з другим суддею і переграти м'яч, якщо вважає, що другий судя не правий (неправильна розстановка, торкання сітки тощо); виправити власну помилку, якщо помітив її.

6 Перший суддя може відсторонити від суддівства і замінити будь-якого суддю з бригади, якщо переконався, що той не знає своїх обов'язків або поступає не об’єктивно.

Права першого судді поширюються на період від виходу команд на розминку до підписання протоколу після закінчення зустрічі. У цей період йому підпорядковуються всі офіційні особи суддівської бригади і члени обох команд.

Якщо судді зауважують якесь порушення, вони повинні повідомити про це першого суддю, який і прийме необхідні заходи згідно з правилами.

Першому судді в спірних ситуаціях рекомендується покликати до себе другого суддю і вислухати його думку. Але робити це треба тільки у виняткових випадках, щоб не перетворювати гру у нараду суддів. Зазвичай перший і другий судді повинні використовувати для спілкування офіційні жести.

Права і обов'язки кожного члена суддівської колегії детально викладені у правилах.

У ВНЗ змагання, як правило, проводять викладачі фізичного виховання, які зі свого складу призначають головну суддівську колегію, перших і других суддів, секретарів та суддів на лінії.

В ході зустрічі учасники (гравці, тренери, лікар) можуть здійснювати дії, які суперечать правилам гри, або допускати недисципліновану поведінку. Право оцінювати поведінку гравців на ігровому полі, тренерів та медперсоналу команди, ступінь їхньої вини та міру покарання за кожне порушення надається тільки першому судді зустрічі.

Тільки він вирішує, яке покарання накласти на винного учасника змагань (згідно з вимогами цього правила). Міра покарання повинна відповідати ступеню винності.

При поясненні міри покарання перший суддя повинен точно визначити характер проступку.

Другий суддя та інші члени суддівської бригади можуть лише звернути увагу першого судді на недисципліновану поведінку учасників і на його прохання роз'яснити тим характер проступку.

Суддя, який помітив недисциплінованість, не повинен відразу зупиняти гру, якщо ця зупинка дасть перевагу команді, яка провинилася. Суддя відразу ж оголошує винному гравцеві характер проступку та встановленим жестом повідомляє міру покарань як тільки закінчиться ігровий епізод і гра буде зупинена.

Оголошена міра покарання не може оскаржуватися ніким з учасників команди.

Капітан команди, якщо йому що то не ясно, може попросити суддю повторно пояснити характер проступку гравця його команді.

Право накладення стягнення на учасника поширюється на весь період зустрічі: від моменту виходу команди на розминку перед зустріччю до підписання протоколу зустрічі після її закінчення.

Якщо недисциплінованість зафіксована до початку зустрічі, то оголошена санкція повинна бути віднесена до першої партії. Наприклад, команді за затримку початку зустрічі була показана жовта картка. У першій партії за аналогічний проступок судя повинен відразу показати червону картку.

Якщо недисциплінованість допущена в перерві між партіями, то оголошена санкція повинна бути віднесена до наступної партії.

Коли гравцю команди за брутальну поведінку в перерві між партіями булла показана червона картка, наступну партію його команда почне за рахунку 0:1, або, якщо

вона повинна була в наступній партії першої виконувати подачу, то позбавляється цього права.

7.4 Покарання учасників команди за неправильну поведінку під час гри

Поведінка окремих гравців і команд щодо офіційних осіб (членів ГСК, суддівської бригади, яка обслуговує дану зустріч), тренерів і гравців суперників, глядачів або товаришів по команді може бути неспортивною (грубою, образливою, агресивною).

Заходи покарання за таку поведінку визначає тільки перший суддя в залежності від ступеня вчиненого.

За нижче перераховані порушення, команда або учасник отримує попередження – перший суддя показує жовту картку. В протокол про цю санкцію запис не робиться, але перший суддя повинен запам'ятати чи записати, кому було зроблено попередження:

- незважаючи на неодноразові усні попередження судді про закінчення розминки перед початком зустрічі, команда не припиняє її;
- команда затягує час перерви перед початком партії (понад 2 хв.) або час перерви для відпочинку;
- після зупинки гри гравець навмисно спрямовує м'яч на сторону суперника або вдаряє по ньому ногою;
- запасні гравці, розташовуючись на уявному продовженні бічній або лицьової лінії, підказують гравцям « м'яч за» - «в полі»;
- гравець кричить, тупотить ногами, залякує суперника словесно або загрозливими жестами, сперечається з гравцями або глядачами;
- гравець або тренер намагається оскаржити рішення судді, мімікою або словесно коментує дії членів суддівської бригади, апелює до глядачів;
- тренер (капітан): просить перерву для заміни при відсутності гравця в зоні заміни, третю перерву для відпочинку, просить перерву, коли м'яч знаходиться в грі (зазвичай після свистка першого судді на подачу); в цих випадках другий суддя відмовляє у проханні, а після зупинки гри тренеру робиться попередження;
- гравець виконує подачу до свистка;
- тренер залишає своє місце і намагається впливати на членів суддівської бригади;
- учасник команди у перерві між партіями коментує дії членів суддівської бригади або намагається чинити на них тиск.

За ці порушення команда або учасник отримує зауваження - червона картка, про це робиться запис у протоколі:

- вдруге в одній партії проявляє неспортивну поведінку;
- хто-небудь з учасників веде себе врозріз з правилами хорошого тону, моралі або висловлює зневагу на адресу суддів, суперників або глядачів;
- команді на прохання тренера, капітана надано (свистком зупинена гра) третя перерва для відпочинку або виконання помилкової заміни при використаних у цій партії двох перерв для відпочинку.

У цих випадках перший суддя прибігає до крайніх заходів покарання. Видалення гравця до кінця партії і дискваліфікація гравця до кінця зустрічі. В обох випадках судя повинен зробити запис в протоколі зустрічі, навіть якщо порушення відбулося після закінчення зустрічі, так як зазвичай, згідно з положенням про змагання, за такий проступок гравець не допускається до__ наступної гри, а про подальшу його участь у змаганнях вирішує суддівська колегія.

7.5 Жести суддів

1. Дозвіл на подачу.
Рух рукою, що вказує напрям подачі
Жест першого судді

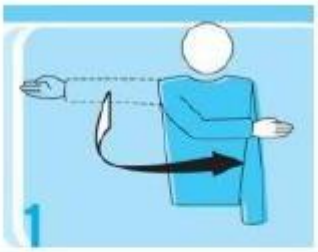

2. Подає команда.
Рука витягнута в сторону команди, яка повинна подавати
Жест першого і другого судді

3. Зміна сторін майданчика
Підняти обидва передпліччя: одне перед грудьми, інше - за спиною; потім поміняти позицію рук
Жест першого судді

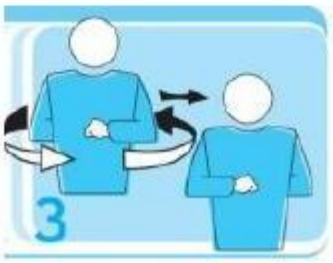

4. Перерва (тайм-аут)
Розташувати долоню однієї руки над пальцями іншої, утримуваної вертикально (у формі букви Т). Потім однією рукою вказати в сторону команди, яка зробила запит перерви. Жест першого і другого судді

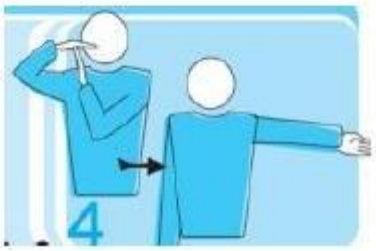

5. Заміна
Коловий рух передпліччями один навколо одного
Жест першого і другого судді

6. Зауваження за неправильну поведінку
Показати жовту картку для зауваження
Жест першого судді

7. Видалення
Показати червону картку для видалення
Жест першого судді

8. Дискваліфікація
Показати обидві картки (жовту і червону) одночасно в одній руці для дискваліфікації
Жест першого судді

9. Кінець партії (або матчу)
Схрестити передпліччя з витягнутими кистями перед грудьми
Жест першого і другого судді

10. М'яч не підкинутий при ударі на подачі
Підняти витягнуту руку з долонею, зверненою вгору
Жест першого судді

11. Затримка при подачі більше 8 секунд
Підняти вгору вісім розведених пальців
Жест першого судді

12. Помилка при блокуванні або заслон
Підняти обидві руки вертикально вгору долонями вперед
Жест першого і другого судді

13. Помилка в розстановці або при переході
Зробити круговий рух вказівним пальцем
Жест першого і другого судді

14. М'яч «в полі»
Вказати рукою з випрямленими пальцями на підлогу. Жест першого і другого судді

15. М'яч «за» (аут)
Підняти передпліччя вертикально з випрямленими долонями, зверненими до тіла. Жест першого і другого судді

16. Затримка м'яча
Повільно підняти передпліччя з долонею, зверненою вгору
Жест першого судді

17. Подвійне торкання
Підняти два розведених пальця
Жест першого судді

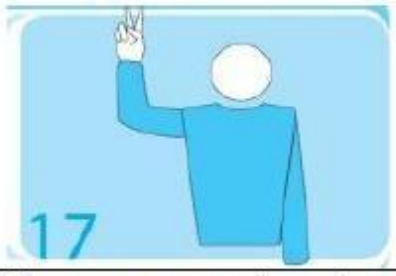

18. Чотири удари
Підняти чотири розведених пальці
Жест першого судді

19. Торкання гравцем сітки або подача в сітку.
Торкнутися сітки з відповідної сторони
Жест першого і другого судді

20. Гра поверх сітки на стороні суперника
Розташувати руку над сіткою долонею вниз
Жест першого судді

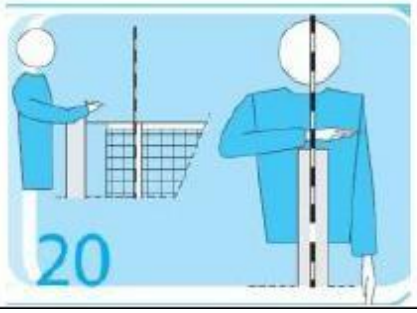

21. Помилка при атакуючому ударі гравця задньої лінії або ліберо, або атака на подачі суперника, або виконання ліберо передачі зверху з передньої лінії Зробити рух вниз передпліччям з відкритою кистю Жест першого і другого судді 	22. Перехід середньої лінії (проникнення під сіткою на бік майданчика суперника), або торкання майданчика (лицьової лінії) подаючим гравцем, або вихід гравця за межі свого майданчику в момент виконання подачі Вказати на середню або відповідну лінію Жест першого і другого судді
23. Обопільна помилка та переігра Підняти великі пальці рук вертикально вгору Жест першого судді 	24. Торкання м'яча Провести долонею однієї руки по пальцях іншої, утримуваної вертикально Жест першого і другого судді
25. Попередження за затримку часу, зауваження за затримку часу Накрити зап'ястя однієї руки відкритою долонею іншої (попередження), або показати на зап'ясті жовтою карткою (зауваження) Жест першого судді 	Офіційні сигнали прапором лінійних суддів у волейболі 1. М'яч в «майданчику» Вказати прапором вниз

2. М'яч «за» (аут) Підняти прапор вертикально вгору 	3. Торкання м'яча Підняти прапор і накрити його долонею вільної руки
4. М'яч пройшов за межами ігрового поля, або м'яч торкнувся стороннього предмета, або заступ за лінію гравця під час подачі Помахати прапором над головою, вказуючи вільною рукою на антену або відповідну лінію 	5. Суддівство неможливо Схрестити обидві руки перед грудьми

ПРОТОКОЛ
змагань з волейболу

Назва змагань _____ Дата _____

Між командами _____

Команда А _____

1. _____
2. _____
3. _____
4. _____
5. _____
6. _____
7. _____
8. _____
9. _____
10. _____

Капітан _____

Команда Б _____

1. _____
2. _____
3. _____
4. _____
5. _____
6. _____
7. _____
8. _____
9. _____
10. _____

Капітан _____

1 партія		2 партія		3 партія	
А	Б	Б	А	А	Б
1 16 2 17 3 18 4 19 5 20 6 21 7 22 8 23 9 24 10 25 11 26 12 27 13 28 14 29 15 30 «П» : :	1 16 2 17 3 18 4 19 5 20 6 21 7 22 8 23 9 24 10 25 11 26 12 27 13 28 14 29 15 30 «П» : :	1 16 2 17 3 18 4 19 5 20 6 21 7 22 8 23 9 24 10 25 11 26 12 27 13 28 14 29 15 30 «П» : :	1 16 2 17 3 18 4 19 5 20 6 21 7 22 8 23 9 24 10 25 11 26 12 27 13 28 14 29 15 30 «П» : :	1 16 2 17 3 18 4 19 5 20 6 21 7 22 8 23 9 24 10 25 11 26 12 27 13 28 14 29 15 30 «П» : :	1 16 2 17 3 18 4 19 5 20 6 21 7 22 8 23 9 24 10 25 11 26 12 27 13 28 14 29 15 30 «П» : :

4 партія		5 партія		Дисциплінарні стягнення
Б	А	А	Б	
1 16 2 17 3 18 4 19 5 20 6 21 7 22 8 23 9 24 10 25 11 26 12 27 13 28 14 29 15 30 «П» : :	1 16 2 17 3 18 4 19 5 20 6 21 7 22 8 23 9 24 10 25 11 26 12 27 13 28 14 29 15 30 «П» : :	1 16 2 17 3 18 4 19 5 20 6 21 7 22 8 23 9 24 10 25 11 26 12 27 13 28 14 29 15 30 «П» : :	1 16 2 17 3 18 4 19 5 20 6 21 7 22 8 23 9 24 10 25 11 26 12 27 13 28 14 29 15 30 «П» : :	

Рахунок в партіях			Загальний рахунок гри	Команда - переможець
1 партія	А	Б		
2 партія	А	Б	:	
3 партія	А	Б		
4 партія	А	Б		
5 партія	А	Б		

Головний суддя змагань _____ _____

Представник команди А _____ _____

Представник команди Б _____ _____

Контрольні запитання:

1 Ігрова зона, ігровий формат, тайм-аут та заміни.
2 Обов'язки суддів.
3 Взаємодія членів суддівської бригади.
4 Покарання учасників команди за неправильну поведінку під час гри.
5 Жести суддів, протокол змагань з волейболу

Рекомендована література

Основна:

1. Лапочук Н., Удачина Л.А. Організація та суддівство змагань з видів спорту : навчально- методичний посібник. Маріуполь, ММК, ММК, 2014. 52 с
2. Борисов О. Основи теорії і методики викладання волейболу і футболу. Київ: вид-во ПП «Люскар», 2004. 664 с.
3. Медвідь А. Фізична підготовка як важливий фактор підвищення рівня арбітражу у футзалі. Молодий вчений. 2017. № 3.1. С. 206-209.
4. Богинов В. Формалізація аналіза судівства змагань у видах спорту з суб'єктивним визначенням результату. Олімпійский спорт и спорт для всіх : тези IX між нар. наук. конгр. Київ : Олімпійська література, 2005. С. 222.
5. Згоба В. Структура рухової активності суддів у гандболі. Молода спортивна наука України : зб. наук. пр. з галузі фіз. вих. та спорту. Львів, 2005. Вип. 9, т.1. С. 8–10.
6. Медвідь М. Характеристика діяльності суддів при обслуговуванні змагань високого рангу з гандболу. Сучасні проблеми розвитку теорії та методики спортивних ігор: матеріали V Всеукр. наук.–практ. конф. Львів, 2007. С 75–78.

Інформаційні ресурси

1. З а к о н У к р а ї н и «Про фізичну культуру і спорт» від 24.12.1993 № 3808XII. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3808-12.
2. Закон України «Про антидопінговий контроль у спорті». Відомості Верховної Ради України. 2001. № 23. URL: http://zakon.rada.gov.ua/cgibin/laws/main.cgi?nreg=2353-14.
3. Закон України «Про підтримку олімпійського, паралімпійського руху та спорту вищих досягнень в Україні». Відомості Верховної Ради України. 2000. № 43. URL: http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1954-14.
4. Олімпійська хартія Міжнародного Олімпійського комітету. URL: http://noc-ukr.org/files/OfficialDocuments/CHARTER%20July%202007-Feb08.pdf.